

America! America! Vlaamse socialisten en de lokroep van de American Dream.

Enkele nummers van Tijdingen terug bracht Bruce Aubry ons een verhaal over het optreden van Belgen in de Amerikaanse socialistische beweging, dit aan de hand van "overzees" bronnenmateriaal. Toen rees bij mij de vraag in hoeverre de uitwijkingen in hun geboorteland nog iets van zich lieten horen. Uit "Vlaamse" bronnen kon ik enkele gegevens bijeenprokkelen over de kleine cohorte uitgeweken socialistische Vlamingen, wat alvast één concrete link met de schets van Bruce Aubry opleverde.

Een "eerste" groep, als men daar al mag van spreken, zijn de "ontgoochelde" immigranten die onverrichterzake terugkeerden. In zijn op hoge leeftijd geschreven memoires vertelt de gewezen Gentse socialist Paul De Witte uitgebreid over zijn reis naar de States in de jaren 1873-1874. Zijn hooggespannen verwachtingen – De Witte had een beeld over Amerika, zo vertelt hij, dat hoofdzakelijk op trappers- en indianenromans was gebaseerd – werden er niet vervuld, en hij verloor overzee alvast "enige illusies". Men kan zich voorstellen dat De Wittes (mondeline) verhalen het enthousiasme voor de Nieuwe Wereld wat temperden in de Gentse sociaal-demokratische kring. Twintig jaar na De Witte trok Pieter-Jan Dhoedt (1857-1933) naar New York. Dhoedt, in die jaren bediende en journalist van Vooruit en een nogal "anarchiserend" figuur, liet zijn belevenissen, een klassiek reisverhaal doorspekt met de obligate politieke beschouwingen, verschijnen in het dagblad Vooruit in de maanden mei en juli 1893. Ook voor hem waren de druiven ginds nog te zuur. (1)

Dat de Verenigde Staten ondanks deze kritische geluiden een aantrekkingskracht bleven uitoefenen is nochtans duidelijk. Op een congres van de Gentse socialisten voor "buitenlieden" – bedoeld waren de militanten van de landelijke gemeenten rond Gent – in 1905, stond het thema van de "landverhuizingsdrang" met waarschuwendende vraag- en uitroepetekens op de dagorde. Zien we trouwens in Cyriel Buysse's Gezin van Paemel, enkele jaren eerder gecreëerd (en opgevoerd door de Gentse socialistische Multatulikring), de rode held, Eduard, niet naar Amerika trekken na een mislukte algemene staking?

Uit de streek die het decor levert voor Buysse's verhalen, Nevele, weten we alvast van één der eerste socialisten, een zekere Cyriel Pieters, dat hij omstreeks die tijd naar Amerika trok, waar hij het bracht tot ... koster (2). In 1903 stuurde de pas uitgeweken Gentse socialist César Bollaert vanuit Chicago een brief naar Vooruit. Hij had ginds werk gevonden in de Diering Company. Hij bracht de lezers van zijn lijfkrant een 'indrukwekkend' verhaal over de geïndustrialiseerde varkensslachtingen en machtige koelhuizen die hij in Chicago, het eindstation van de cattl trail uit de Far West, had bezocht. Verrukt vertelt hij over de feestelijkheden rond Labor Day (de eerste maandag van september) die hij voor het eerst had mogen meemaken (3).

In april 1899 meldde Vooruit het overlijden van Louis Van Cauwenbergh, een lid van de Socialist Labor Party van New Haven. Aan zijn graf werden de traditionele lijkredes uitgesproken door

J. Van Roussel, de sekretaris van de S.L.P.-New Haven, en Désiré Gillet (4). Het is deze laatste die Aubry in zijn artikel in Tijdingen aanduidt als de spil van de Vlaamse afdeling van de S.L.P. te New Haven. Een jaar later bracht diezelfde Désiré Gillet een bezoek aan zijn geboortestad Gent, na meer dan tien jaar afwezigheid. Bij die gelegenheid maakte hij ook zijn opwachting in de redaktiebureaus van Vooruit, en vertelde er zijn belevenissen in den verre, waarin uiteraard stof zat voor een artikel (5). Gillet, van beroep sigarenmaker, was in 1882, ten gevolge van een staking in de fabriek Van De Walle aan de Dampoortstraat afgedankt. Hij hield het in Gent voor bekeken, trok naar Antwerpen (waar een bloeiende tabaksindustrie bestond, en een vrij stevige syndikale traditie onder de sigarenmakers) en later naar Hamburg, om tenslotte in 1890 de oversteek te wagen naar New Haven.

Daar militeerde hij zoals gezegd in de S.L.P., waarvan de Vlaamse afdeling jaarlijks de mooie som van 800 frank (zowat een half jaarloon van een ongeschoolde arbeider in Gent) naar zijn oude vaderland stuurde. De verhalen die Gillet aan Vooruit vertelt over zijn nieuwe heimat hebben iets weg van het gesnoef van "mon oncle d'Amérique". In zijn vak was de 8-urendag er "al lang" (de Gentse socialistische vakbonden startten rond die tijd een campagne voor de 10-urige werkdag, in de hoop in 1913 een 9-urige werkdag te veroveren). Een gezin (dat in een appartementsgebouw van acht verdiepingen en meer woonde) kon beschikken over 3 à 4 kamers, dit moet als een ongehoorde luxe geklonken hebben voor de vele Gentse "beluikbewoners".

En "top of the bill", bij de Amerikaanse arbeiders "lagen er zelfs tapijten op de vloer".

Overigens moet de informatie in Vooruit over wat er in de (kleine) Amerikaanse socialistische beweging gebeurde zeer rudimentair genoemd worden. We horen wel wat echo's over de discussies tussen Eugene Debs en De Leon, (de "leaders" van het Amerikaanse socialisme) of we lezen eens een bericht over de deelname van eerstgenoemde aan de presidentsverkiezingen, in 1908 (6). Slechts uitzonderlijk kon men de (lokale) prestaties van de Amerikaanse socialisten ten voorbeeld stellen. In de campagne ter voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezingen van 1911 verscheen bijvoorbeeld in Vooruit een bijdrage over "wat de socialisten in de gemeente Milwaukee deden" (7). Het is zeer de vraag of dat voor veel kiezers de doorslag zal gegeven hebben in het stemhokje.

Bruce Aubry stelt dat de geldinzamelakties ten voordele van de Belgische Werkliedenpartij verdwenen naarmate de immigranten 'Amerikaanse' socialisten werden (of ophielden socialist te zijn, naarmate ze meer Amerikaan werden?). Een laatste opleving van de solidariteit "over the ocean" merken we rond de algemene staking in april 1913, de ultieme strijd voor het zuiver algemeen stemrecht die maandenlang werd voorbereid. "De Belgen in Amerika verblijvend doen mee voor de algemene staking", meldde Vooruit in oktober 1912. In Boston was er een inzamelaktie gestart door de volgende Vlaamse socialisten: August De Meulenaer, Piet Bonjean, Emiel De Bie, van Aerschot, Adolf De Moor, Camille Dauwer, C. Brynaert en iemand met de voor ons intrigerende naam Pol Pot. De groep uit Boston,

waar reeds twintig jaar een Vlaamse socialistische afdeling bestond, zond een eerste bijdrage van 100 \$ of 515 frank in muntwaarde van die tijd (8). Het initiatief deed bij de Gentse socialisten het plan rijpen om in de States actief aan fundraising te gaan doen voor de algemene staking. Men wilde daarbij uitgaan van het abonneebestand van Vooruit, dat een vijftigtal abonnementen verkocht in de States (9).

Het plan werd echter in de Algemene Raad van B.W.P. op de nodige scepsis onthaald, de kosten zouden immers misschien wel eens hoger kunnen zijn dan de baten. Het feit dat de Gentse socialisten, toch gekend om hun vrij zakelijke en nuchtere kijk op die dingen, met dergelijk plan rondliepen geeft ons een indirecte aanduiding dat de mythe van Amerika als het land waar het geld voor het rapen lag nog niet geheel uitgedoofd was.

Een laatste voorbeeld van de oude drang om een nieuw leven te beginnen in Amerika vonden we in de verslagboeken van het Gentse Partijbestuur. In de tweede oorlogszomer, juli 1915, vroegen Pol De Visch, directeur van het Licht, en Vooruit-journalist Rudolf Vercammen aan het Middencomiteit van de Gentse B.W.P. verlof om een reis naar de Verenigde Staten te maken (10). Aan de wat verbouwede bestuursleden deelden ze mee dat ze "... sinds eenige weken bezig (waren) met een ontwerp tot het stichten eener Belgische kolonie in Noord-Amerika". Zij zouden "...vooraleer tot het definitief vertrek der huisgezinnen over te gaan, eerst en vooral eene delegatie naar Amerika zenden, met het doel den grond te bestuderen". "Wij zijn altijd voorstanders geweest van het arbeiden in gemeenschap", verklaarden de twee initiatiefnemers, "en nu wij de gelegenheid hebben, meenen wij goed te doen ervan te profiteren." Men wijst op de moeilijkheden" bij het stichten eener kolonie". "Dit hebben wij overwogen, en juist daarom willen wij eerst gaan zien ter plaatse zelf, vooraleer wij huisgezinnen aanraden ons te volgen". In de discussie die op dit merkwaardig voorstel volgde werd door de oudere generatie nog eens gewezen op het "gevaarlijke" van dergelijk projekt aan de hand van "voorbeelden uit het verleden". En tenslotte werd op voorstel van Anseele de verlofaanvraag verworpen, evenwel ingekleed in sympathiebetuigingen aan het adres van de twee, wier vertrek men zei te "betreuren": Vooruit was steeds van leer getrokken tegen mandatarissen en verantwoordelijken die omwille van de oorlog waren gevlucht, en men wilde 'vaandelvlucht' in eigen kring tegengaan (De Visch was in augustus 1914 door Koning Albert tot burgemeester van Ledeberg benoemd!). En blijkbaar was dit voldoende om het projekt een zachte dood te laten sterven. Beide would-be kolonisten zouden het na de oorlog 'maken' in eigen land: zowel De Visch als Vercammen werden tot B.W.P.-senator verkozen (G.V.).

- (1) Vooruit – 17 mei en 26 juli 1893.
- (2) zie J. Taeldeman. Draaiboek van het socialisme te Nevele, 1988, p.14
Ander voorbeeld: in 1896 trokken niet minder dan dertig gezinnen uit het kleine Sint-Laureins naar de U.S.A. (Arbeidsblad, 1896, p. 351)
- (3) Vooruit – 2 november 1903, p.2.
- (4) Vooruit – 1 april 1899 – p.1
- (5) Vooruit – 8 juli 1900 – p.1.
- (6) Vooruit – 24 november 1903, Vooruit – 7 oktober 1908 – p.1
- (7) Vooruit – 24 april 1911 – p.1.
- (8) Vooruit – 18 oktober 1912 – p.1.
- (9) Vooruit – 3 november 1912 – p.6. Spijtig genoeg beschikken wij niet over een lijst van deze abonnees.
- (10) Verslagboek van het Gentse Middencomiteit – 23 juli 1915.

Pol De Visch: would-be kolonist in de U.S.A. wordt burgemeester van Ledeberg.

In aansluiting op bovenstaand artikel van Guy Vanschoenbeek over de belevenissen van Vlaamse migranten in Amerika wou ik het boek "De Jungle" (1904) van Upton Sinclair vermelden, waarin de onmenselijke toestanden in de "vleesfabrieken" van Chicago en het ellendige lot van de migranten op een hallucinerende manier beschreven worden. Ook Bertold Brecht, in zijn in 1931 voltooide toneelstuk "De heilige Johanna van de slachthuizen" inspireerde zich op het werk van Sinclair om de wan-toestanden en de nood van de uitgebuite arbeider, van de kleine mens die alsmaar vertrappeld wordt een dramatische gestalte te geven, hopen met deze aanklacht een schokeffect teweeg te brengen (L.S.)